

نقش قدرتهای خارجی در حادثه مجلس شورای ملی

۳ تیر ۱۳۹۵ ساعت ۱۲:۵۱

دولت روسیه می‌خواهد شاه کنونی (محمدعلی شاه) را حفظ کند ولی ما از هر دولتی ولو ظل‌السلطان به شرط آنکه تحت‌الحمايه ما باید حمایت خواهیم کرد.» وی افزود: «من منتهای کوشش خود را به کار بردم تا ایزولاسی را از این اشتباه بیرون آورم. در عین حال تأکید کردم که دولت انگلستان هیچ علاقه‌ای ندارد که محمدعلی شاه سرنگون شود و کس دیگری را جایگزین وی کند.

در تاریخ چنین آمده است که حمله نظامی به ساختمان مجلس شورای ملی در ۱۲۸۷ توسط نظامیان روسیه و به خواست مؤکد محمدعلی شاه قاجار صورت گرفته و هدف سرکوب جنبش مشروطه بوده است. براساس آنچه که در تاریخ آمده، انگلیسی‌ها در آن زمان خود را حامی مشروطه‌طلبان وانمود ساخته و سفارت خود را مأمّن و پناهگاه آنان برای در امان ماندن از گزند نیروهای دولتی محمدعلی شاه و نظامیان روس حامی وی قرار داده بودند ولی اسنادی که از وزارت خارجه بریتانیا به دست آمده حاکی از آن است که محمدعلی شاه در آن زمان مورد حمایت مشترک روسیه و انگلستان قرار داشته و به ویژه در روزهای قبل از به توپ بستن ساختمان مجلس شورای ملی، شاه از حمایت وزیران مختار بریتانیا و روسیه در تهران برخوردار بوده است. در اینجا توجه خوانندگان گرامی را به گوشه‌هائی از چند سند که گواه این مدعاست جلب می‌کنیم:

در سند شماره ۲۹۱ به تاریخ ۱۶ ژوئن ۱۹۰ / ۲۶ خرداد ۱۲۸۷ - یک هفته قبل از به توپ بستن مجلس، چارلز مارلینگ وزیر مختار انگلیس به سرادوارد گری وزیر خارجه کشورش صحبت از یک توافق مشترک با روسیه بر سر حکومت سلطنتی ایران را مطرح کرده می‌نویسد: «به عقیده اینجانب وزیر مختار روس سعی می‌کند تنها ورق برنده خود یعنی شاه را با تن دادن به هر خطری حفظ کند. او در صورت امکان این کار را با همکاری ما انجام خواهد داد. طرح موضوع هواداری ظل‌السلطان از آلمان نیز بهانه‌ای است تا دولت اعلیحضرت پادشاه انگلستان رادر مورد انتشار یک اعلامیه مشترک جلب کند.»

در سند شماره ۳۰۸ به تاریخ ۲۰ ژوئن ۱۹۰۸ / ۳۰ خرداد ۱۲۸۷ - ۲ روز قبل از به توپ بستن مجلس سر ادوارد گری وزیر خارجه انگلیس در پاسخ به تلگرام «هیوا ویرن» کاردار کشورش در روسیه که موضوع دولت روسیه در قبال شاه ایران را به اطلاع وزارت خارجه انگلستان رسانده بود گفت در کشور بریتانیا و روسیه باید به محمدعلی شاه توصیه کنند برای حفظ سلطنتش از هر اقدام خصمانه‌ای علیه مشروطه‌خواهان امتناع ورزد.

در سند شماره ۳۱۰ به تاریخ ۲۱ ژوئن ۱۹۰۸ / اول تیر ۱۲۸۷ - یک روز قبل از به توپ بستن مجلس چارلز مارلینگ وزیر مختار انگلیس به سرادوارد گری وزیر خارجه کشورش نوشت: «هرگونه پیشنهاد مشترک از سوی روسیه و انگلیس به محمدعلی شاه نباید مخفی بماند و باید متن آن اعلام شود زیرا ممکن است به عنوان حمایت مشترک از شاه جلوه کند.» وی افزود: «وزیر مختار روسیه به من پیشنهاد کرده که بها توافق رفتار صیمانه و آشتی جویانه‌ای در قبال شاه در پیش بگیریم».

در سند شماره ۳۱۲ به تاریخ ۲۲ ژوئن ۱۹۰۸ / دوم تیر ۱۲۸۷ - صبح روز جمله به مجلس، مستر «هیوا و بیرن» کاردار انگلستان در روسیه در نامه‌ای به سر ادوارد گری وزیر خارجه انگلیس از ملاقات خود با ایزولسکی وزیر خارجه روسیه سخن به میان آورد. وی گفت ایزولسکی در این ملاقات پیشنهاد نماینده کشورش در ایران را پذیرفته که نمایندگان دو کشور باید در تهران طی یادداشت‌هایی برای وزیران کابینه ایران، نمایندگان مجلس و شخص شاه، تأکید کنند که دو دولت روسیه و انگلستان حفظ دودمان سلطنت کنونی را تعهد کرده‌اند. ایزولسکی در این ملاقات به نقل از نماینده کشور خود در تهران تصریح کرد این اقدام تنها راه مؤثر برای جلوگیری از خلع سلاح شدن شاه در برابر مخالفان است و افزود در غیر این صورت شاهد سقوط محمدعلی شاه خواهیم بود.

کاردار انگلستان در ادامه این نامه برای وزیر خارجه کشورش نوشت:

«دولت روسیه می‌خواهد شاه کنونی (محمدعلی شاه) را حفظ کند ولی ما از هر دولتی ولو ظل‌السلطان به شرط آنکه تحت‌الحمایه ما باید حمایت خواهیم کرد.» وی افزود: «من منتهای کوشش خود را به کار بردم تا ایزولسکی را از این اشتباه بیرون آورم. در عین حال تأکید کردم که دولت انگلستان هیچ علاقه‌ای ندارد که محمدعلی شاه سرنگون شود و کس دیگری را جایگزین وی کند. اما عقیده من این است که وی تصور می‌کند به قدرت رسیدن هر فرد دیگری به جای محمدعلی شاه به منزله پیروزی سیاست انگلستان در ایران است و طبعاً از آن احتراز می‌کند» وی گفت ایزولسکی مایل است دو دولت بریتانیا و روسیه، ولیعهد ایران را به عنوان وارث تاج و تخت به رسمیت بشناسند ولی متعهد به دفاع از تاج و تخت پدرش باشند و در هر حال روش منفی در برابر شاه در پیش نگیرند.

در سند شماره ۳۲۷ به تاریخ ۲۳ ژوئن ۱۹۰۸ / سوم تیر ۱۲۸۷ - فردای روز به توپ بستن مجلس، چارلز مارلینگ وزیر مختار انگلیس در نامه‌ای به سر ادوارد گری وزیر خارجه کشورش ضمن اشاره به حوادث دیروز (حمله به مجلس) تأکید کرد به وابسته نظامی سفارت دستور داده‌ام از ورود احتمالی اشخاصی که بخواهند در سفارت بست؟؟ بنشینند و یا پناهنده شوند، ممانعت کند. در سند شماره ۳۳۹ به تاریخ ۲۵ ژوئن ۱۹۰۸ / ۵ تیر ۱۲۸۷ - ۳ روز پس از به توپ بستن مجلس، چارلز مارلینگ وزیر مختار انگلستان در نامه‌ای به سر ادوارد گری وزیر خارجه کشورش با اشاره به حوادث روز مله، تأکید کرد شاه دلیل موجهی برای اتخاذ اقدامات شدید علیه مخالفین داشت زیرا حمله ابتدا از ناحیه مجاهدین به سپاهیان روس و قوای دولتی صورت گرفت. در این نامه به غارت خانه‌های مخالفین، بازداشت نمایندگان مجلس، بازداشت رئیس مجلس و موارد متعدد اعدام اشاره شده است.

به این ترتیب از مکاتبات سفارتخانه روس و انگلیس در تهران، لندن و مسکو چنین بر می‌آید که هر دو کشور حامی رژیم سرکوبگر محمدعلی شاه و مخالف نهضت مشروطه بوده‌اند. ذکر این نکته ضروری است که محمدعلی شاه یکسال پس از حادثه به توپ بستن مجلس تحت تأثیر خشم مردم در شهریور ۱۲۸۸ به کمک نظامیان روس از کشور گریخت.

